

ПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Людина – головна продуктивна сила суспільства. Ступінь людського розвитку визначає ступінь розвитку національної економіки кожної країни. Одним з індикаторів цього розвитку виступає рівень життя населення, який є сукупністю неоднорідних показників. Рівень життя населення нерозривно пов'язаний з соціально-економічним розвитком території.

Ще недавно проблеми розвитку людини були предметом гасел, теоретичних вправ, ближчих чи дальших від дійсності. Нині це – прагматична проблема, яка відбиває реальне зростання ролі людини в розвитку економіки і суспільства [2].

Питанням розвитку людського потенціалу присвячено в останні роки багато досліджень. Особливого розмаху ці дослідження отримали після публікації Програми розвитку ООН у 1995 році. Серед дослідників, які займалися даною проблемою можна виділити Топчієва О.Г., Шаблія О.І., Чухно А., Куценко В., Удовиченко В. та багато інших.

Рівень життя населення характеризують показниками вартості життя та прожиткового мінімуму. Показник вартості життя представляє рівень витрат сім'ї на придбання необхідних товарів і послуг. Його вимірюють за індексом споживчих цін на певний набір товарів та послуг, який називають споживчим кошиком. При цьому звичайно розрізняють такі варіанти споживчого бюджету: 1) раціональний, що ґрунтується на науково розроблених нормах споживання товарів і послуг; 2) мінімальний або прожитковий мінімум, який встановлюють за рівнем доходів, що забезпечує фізіологічні норми споживання основних товарів та послуг. Прожитковий мінімум являє собою суму трьох показників:

- споживчого продовольчого кошика;
- споживчого непродовольчого кошика;
- мінімального набору платних послуг.

Останнім часом помітно зростає в оцінці рівня життя населення значення нематеріальних чинників, таких, як наявність вільного часу, доступність освіти та культурних цінностей, соціальна значущість кожної людини, захищеність її прав і політичних свобод і т.д.

За програмою дослідження рівня життя населення Херсонської області у розрізі адміністративних районів і міст ми розглядали чотири показники (таблиця 1):

- 1) рівень урбанізації;
- 2) середньомісячна заробітна плата;
- 3) рівень споживання населення платних послуг;
- 4) загальна житлова площа (пересічний душовий показник).

Таблиця 1. – Рівень життя населення Херсонської області (станом на 2004 рік)*

Адміністративно-територіальні одиниці	середньомісячна заробітна плата (грн.)	рівень урбанізації	споживання платних послуг на душу населення (грн.)	загальна житлова площа на душу населення (кв. м)
Бериславський район	327,19	34,5	94	15,6
Білозерський район	378,08	14,3	37	16,6
Великопетиський район	375,89	47,9	87	19,1
Великоолександрівський район	308,60	36,2	79	18,7
Верхньорогачицький район	330,23	47,1	98	16,7
Високопільський район	338,94	38,9	70	20,1
Генічеський район	379,81	54,4	230	16,3
Голопристанський район	359,37	24,5	122	19,4
Горностаєвський район	316,11	32,2	65	18,1
Іванівський район	319,86	30	70	18,3
Каланчацький район	332,34	51,6	101	16,7
Каховський район	259,50	49,4	309	15,8

Нижньосірогоський район	306,93	30,7	83	17,4
Нововоронцовський район	300,98	29,2	100	18,3
Новотроїцький район	316,61	39,4	77	15,5
Скадовський район	356,06	45,5	403	18,0
Цюрупинський район	348,36	49,9	145	16,9
Чаплинський район	346,90	35,3	105	16,2
м. Нова Каховка	489,75	91,3	375	17,7
м. Херсон	538,96	96,8	581	18,2
Середній по області	450,64	43,9	289	17,5
Середній по Україні	589,62	67,9	319	20,7

* - Складено автором за даними статистичного управління в Херсонській області

Відтак, їх необхідно нормувати чи стандартизувати і зробити одновимірними і спів ставними. У даній програмі всі показники нормувались методом їх співставлення з середніми показниками для країни в цілому [1]. Таким чином, всі показники рівня життя населення для України в цілому у нормованому вигляді дорівнюють 1,00 а їх значення для міст і районів Херсонської області являють собою коефіцієнти, що показують відношення відповідних показників до середніх по країні. Наприклад: середньомісячна заробітна плата в Бериславському районі становила в середньому 327,19 грн., а середнє значення цього ж показника по Україні становив 589,62 грн. (таблиця 1); тоді нормований показник середньомісячної заробітної плати для Бериславського району дорівнюватиме:

$$327,19 : 589,62 = 0,55.$$

Нормовані (стандартизовані) значення показників життя населення Херсонської області наведені у таблиці 2. Сумарний показник рівня життя обчислений як середнє арифметичне нормованих показників для кожного міста чи району.

Як бачимо, обчислений за цією методикою середній показник рівня життя населення Херсонської області виявився досить близьким до 1,00 і становить 0,67 (таблиця 2).

Таблиця 2. – Нормовані (стандартизовані) значення показників рівня життя населення Херсонської області**

Адміністративно-територіальні одиниці	середньомісячна заробітна плата (грн.)	рівень урбанізації, %	споживання платних послуг на душу населення (грн.)	загальна житлова площа на душу населення (кв. м)	сумарний показник
Бериславський район	0,55	0,51	0,29	0,75	0,53
Білозерський район	0,64	0,21	0,12	0,8	0,44
Великопетиський район	0,64	0,71	0,27	0,92	0,64
Великоолександрівський район	0,52	0,53	0,25	0,9	0,55
Верхньорогачицький район	0,56	0,69	0,31	0,81	0,60
Високопільський район	0,57	0,57	0,22	0,97	0,58
Генічеський район	0,64	0,8	0,72	0,79	0,74
Голопристанський район	0,61	0,36	0,38	0,94	0,57
Горностаєвський район	0,54	0,47	0,2	0,87	0,52
Іванівський район	0,54	0,44	0,22	0,88	0,52
Каланчацький район	0,56	0,76	0,32	0,81	0,61
Каховський район	0,44	0,73	0,97	0,76	0,73
Нижньосірогоський район	0,52	0,45	0,26	0,84	0,52
Нововоронцовський район	0,51	0,43	0,31	0,88	0,53
Новотроїцький район	0,54	0,58	0,24	0,75	0,53
Скадовський район	0,6	0,68	1,30	0,88	0,87
Цюрупинський район	0,59	0,73	0,45	0,82	0,65
Чаплинський район	0,59	0,52	0,33	0,78	0,56
м. Нова Каховка	0,83	1,34	1,18	0,86	1,05
м. Херсон	0,91	1,43	1,82	0,88	1,26
Середній по області	0,76	0,65	0,92	0,85	0,67
Середній по Україні	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

** - Складено автором за даними статистичного управління в Херсонській області

Після цього райони і міста Херсонської області за сумарними показниками рівнів життя населення були об'єднані у шість груп з такими значеннями:

- перша група – $R_i < 0,54$ – райони і міста з рівнем життя населення набагато нижче середнього (R_i – середньозважений показник рівня життя населення);
- друга група – $0,55 < R_i < 0,70$ – райони і міста з рівнем життя населення нижче середнього;

- третя група $0,71 < R_i < 0,85$ – райони і міста, що мають середній рівень життя населення;
- четверта група $0,86 < R_i < 1,01$ – райони і міста, де рівень життя населення вище середнього;
- п'ята група $1,02 < R_i < 1,16$ – райони і міста, де рівень життя населення значно вище середнього;
- шоста група $R_i > 1,17$ – міста з високим рівнем життя населення.

Як видно з результатів, одержаних в ході класифікації адміністративних одиниць за рівнем життя населення до першої групи – групи з набагато нижчим від середнього рівня життя входить шість одиниць: Бериславський, Білозерський, Горностаєвський, Іванівський, Нововоронцовський та Новотроїцький райони.

До складу другої групи входять: Великоолександрівський, Великолепетиський, Верхньорогачицький, Високопільський, Голопристанський, Каланчацький, Цюрупинський та Чаплинський райони.

Групу з середнім рівнем життя населення складають Генічеський та Каховський.

Скадовський район, м. Нова Каховка та м. Херсон представляють в гордй самотності відповідно четверту, п'яту та шосту групи.

Отримані результати свідчать про досить благополучну ситуацію в м. Херсоні та м. Нова Каховка, де найвищі показники рівня життя населення; особливо неблагополучна соціально-економічна ситуація спостерігається у першій та другій групах; окремо виділяється четверта група представлена Скадовським районом, який має рівень життя вище середнього.

Основною причиною, яка відображає цю картину – є територіальна нерівномірність соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць в межах Херсонської області. Міста Нова Каховка та Херсон мають найвищі показники рівня життя населення, що пояснюється тим, що

саме в них продукується найбільше матеріальних благ Херсонської області. Особливо вирізняється Скадовський район з досить високим (0,87) рівнем життя населення, основна частка структури господарства якого займає рекреація.

Отже, для адміністративних одиниць Херсонської області характерна суттєва територіальна диференціація показників рівня життя населення.

Для вирівнювання рівня життя населення, а отже соціально-економічного стану нашої області, необхідно на регіональному рівні вирішити цілий ряд задач, таких як: розробка оптимальних пропорцій розподілу бюджетних коштів по видаткових статтях; створення системи моніторингу соціально-економічного розвитку в адміністративно-територіальному розрізі; розробка регіональної програми, спрямованої на покращення показників рівня життя населення в депресивних районах Херсонщини, збільшення соціальних витрат регіону, поліпшення соціально-демографічної структури його населення (А це, в свою чергу підводить нас до необхідності проведення територіальної реформи в нашій країні, в основу якої покладений принцип не вертикального (галузевого), а горизонтального (територіального) управління адміністративними одиницями). Виділені нами групи рівнів життя населення можуть бути корисні при створенні таких регіональних програм соціально-економічного розвитку.

Література

1. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
2. Чухно А. Актуальні проблеми стратегії економічного і соціального розвитку на сучасному етапі // Економіка України № 5, 2004. – С. 14-23.

У статті виділені групи рівнів життя населення адміністративних одиниць Херсонської області. Наведені пропозиції щодо покращення соціально-економічного стану Херсонській області.

В статье выделены группы уровней жизни населения административных единиц Херсонской области. Предложены пропозиции, направленные на улучшение социально-экономического положение Херсонской области.